אגרת הרמב"ן — אגרת הרמב"ן

"שְׁמַע בְּנִי מוּסַר אָבִיךָ, וְאַל תִּטֹּשׁ תּוֹרַת אִמֶּךָ" (משלי א ח).

תִּתְנַהֵג תָּמִיד לְדַבֵּר כָּל דְּבָרֶיךָ בְּנַחַת, לְכָל אָדָם וּבְכָל עֵת, וּבַזֶּה תִּנָּצֵל מִן הַכַּעַס, שֶׁהִיא מִדָּה רָעָה לְהַחְטִיא בְּנֵי אָדָם. וְכֵן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל (נדרים כב ע"א): כָּל הַכּוֹעֵס – כָּל מִינֵי גֵּיהִנּוֹם שׁוֹלְטִים בּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (קהלת יא י): "וְהָסֵר כַּעַס מִלִּבֶּךָ, וְהַעֲבֵר רָעָה מִבְּשָׂרֶךָ". וְאֵין "רָעָה" אֶלָּא גֵּיהִנּוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר (משלי טז ד): "וְגַם רָשָׁע לְיוֹם רָעָה".

וְכַאֲשֶׁר תִּנָּצֵל מִן הַכַּעַס, תַּעֲלֶה עַל לִבְּךָ מִדַּת הָעֲנָוָה, שֶׁהִיא מִדָּה טוֹבָה מִכָּל מִדּוֹת טוֹבוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר (משלי כב ד): "עֵקֶב עֲנָוָה, יִרְאַת ה'".

וּבַעֲבוּר הָעֲנָוָה, תַּעֲלֶה עַל לִבְּךָ מִדַּת הַיִּרְאָה, כִּי תִּתֵּן אֶל לִבְּךָ תָּמִיד: מֵאַיִן בָּאתָ, וּלְאַן אַתָּה הוֹלֵךְ; וְשֶׁאַתָּה רִמָּה וְתוֹלֵעָה בְּחַיֶּיךָ, וְאַף כִּי בְּמוֹתְךָ; וְלִפְנֵי מִי אַתָּה עָתִיד לִתֵּן דִּין וְחֶשְׁבּוֹן, לִפְנֵי מֶלֶךְ הַכָּבוֹד, שֶׁנֶּאֱמַר (דה"ב ו יח): "הִנֵּה שָׁמַיִם וּשְׁמֵי הַשָּׁמַיִם לֹא יְכַלְכְּלוּךָ", אַף כִּי לִבּוֹת בְּנֵי אָדָם (ע"פ משלי טו יא). וְנֶאֱמַר (ירמיהו כג כד): "הֲלֹא אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ אֲנִי מָלֵא, נְאֻם ה'".

וְכַאֲשֶׁר תַּחֲשֹׁב אֶת כָּל אֵלֶּה, תִּירָא מִבּוֹרְאֶךָ וְתִשָּׁמֵר מִן הַחֵטְא, וּבַמִּדּוֹת הָאֵלֶּה תִּהְיֶה שָׁמֵחַ בְּחֶלְקֶךָ. וְכַאֲשֶׁר תִּתְנַהֵג בְּמִדַּת הָעֲנָוָה לְהִתְבּוֹשֵׁשׁ מִכָּל אָדָם, וּלְהִתְפַּחֵד מִמֶּנּוּ וּמִן הַחֵטְא – אָז תִּשְׁרֶה עָלֶיךָ רוּחַ הַשְּׁכִינָה, וְזִיו כְּבוֹדָהּ, וְחַיֵּי עוֹלָם הַבָּא.

וְעַתָּה בְּנִי דַּע וּרְאֵה, כִּי הַמִּתְגָּאֶה בְּלִבּוֹ עַל הַבְּרִיּוֹת – מוֹרֵד הוּא בְּמַלְכוּת שָׁמַיִם, כִּי מִתְפָּאֵר הוּא בִּלְבוּשׁ מַלְכוּת שָׁמַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים צג א): "ה' מָלָךְ גֵּאוּת לָבֵשׁ", וגו'.

וּבַמֶּה יִתְגָּאֶה לֵב הָאָדָם? אִם בְּעֹשֶׁר – "ה' מוֹרִישׁ וּמַעֲשִׁיר" (שמ"א ב ז). וְאִם בְּכָבוֹד – הֲלֹא לֵאלֹהִים הוּא, שֶׁנֶּאֱמַר (דה"א כט יב): "וְהָעֹשֶׁר וְהַכָּבוֹד מִלְּפָנֶיךָ", וְאֵיךְ מִתְפָּאֵר בִּכְבוֹד קוֹנוֹ? וְאִם מִתְפָּאֵר בְּחָכְמָה: "מֵסִיר שָׂפָה לִנְאֱמָנִים, וְטַעַם זְקֵנִים יִקָּח" (איוב יב כ). נִמְצָא: הַכֹּל שָׁוֶה לִפְנֵי הַמָּקוֹם, כִּי בְאַפּוֹ מַשְׁפִּיל גֵּאִים, וּבִרְצוֹנוֹ מַגְבִּיהַּ שְׁפָלִים. לָכֵן הַשְׁפֵּל עַצְמְךָ, וִינַשֵּׂאֲךָ הַמָּקוֹם.

עַל כֵּן אֲפָרֵשׁ לְךָ אֵיךְ תִּתְנַהֵג בְּמִדַּת הָעֲנָוָה, לָלֶכֶת בָּהּ תָּמִיד: כָּל דְּבָרֶיךָ יִהְיוּ בְּנַחַת, וְרֹאשְׁךָ כָּפוּף; וְעֵינְךָ יַבִּיטוּ לְמַטָּה לָאָרֶץ, וְלִבְּךָ לְמַעְלָה; וְאַל תַּבִּיט בִּפְנֵי אָדָם בְּדַבֶּרְךָ עִמּוֹ. וְכָל אָדָם יִהְיֶה גָּדוֹל מִמְּךָ בְּעֵינֶיךָ: אִם חָכָם אוֹ עָשִׁיר הוּא – עָלֶיךָ לְכַבְּדוֹ. וְאִם רָשׁ הוּא, וְאַתָּה עָשִׁיר אוֹ חָכָם מִמֶּנּוּ – חֲשֹׁב בְּלִבְּךָ כִּי אַתָּה חַיָּב מִמֶּנּוּ, וְהוּא זַכַּאי מִמְּךָ, שֶׁאִם הוּא חוֹטֵא – הוּא שׁוֹגֵג, וְאַתָּה מֵזִיד.

בְּכָל דְּבָרֶיךָ וּמַעֲשֶׂיךָ וּמַחְשְׁבוֹתֶיךָ, וּבְכָל עֵת – חֲשׁוֹב בְּלִבְּךָ כְּאִלּוּ אַתָּה עוֹמֵד לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וּשְׁכִינָתוֹ עָלֶיךָ, כִּי כְּבוֹדוֹ מָלֵא הָעוֹלָם. וּדְבָרֶיךָ יִהְיוּ בְּאֵימָה וּבְיִרְאָה, כְּעֶבֶד לִפְנֵי רַבּוֹ.

וְתִתְבַּיֵּשׁ מִכָּל אָדָם. וְאִם יִקְרָאֲךָ אִישׁ – אַל תַּעֲנֵהוּ בְּקוֹל רָם, רַק בְּנַחַת כְּעוֹמֵד לִפְנֵי רַבּוֹ.

וֶהֱוֵי זָהִיר לִקְרוֹת בַּתּוֹרָה תָּמִיד, אֲשֶׁר תּוּכַל לְקַיְּמָהּ. וְכַאֲשֶׁר תָּקוּם מִן הַסֵּפֶר – תְּחַפֵּשׂ בַּאֲשֶׁר לָמַדְתָּ אִם יֵשׁ בּוֹ דָּבָר אֲשֶׁר תּוּכַל לְקַיְּמוֹ. וּתְפַשְׁפֵּשׁ בְּמַעֲשֶׂיךָ בַּבֹּקֶר וּבָעֶרֶב, וּבָזֶה יִהְיוּ כָּל יָמֶיךָ בִּתְשׁוּבָה.

וְהַסֵּר כָּל דִּבְרֵי הָעוֹלָם מִלִּבְּךָ בְּעֵת הַתְּפִלָּה, וְהָכֵן לִבְּךָ לִפְנֵי הַמָּקוֹם בָּרוּךְ הוּא. וְטַהֵר רַעְיוֹנֶיךָ, וַחֲשֹׁב הַדִּבּוּר קֹדֶם שֶׁתּוֹצִיאֶנּוּ מִפִּיךָ.

וְכֵן תַּעֲשֶׂה כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ הֶבְלֶךָ בְּכָל דָּבָר וְדָבָר, וְלֹא תֶחֱטָא. וּבָזֶה יִהְיוּ דְּבָרֶיךָ וּמַעֲשֶׂיךָ וּמַחְשְׁבוֹתֶיךָ יְשָׁרִים; וּתְפִלָּתְךָ תִּהְיֶה זַכָּה וּבָרָה וּנְקִיָּה, וּמְכֻוֶּנֶת וּמְקֻבֶּלֶת לִפְנֵי הַמָּקוֹם בָּרוּךְ הוּא, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים י יז): "תָּכִין לִבָּם – תַּקְשִׁיב אָזְנֶךָ".

תִּקְרָא הָאִגֶּרֶת הַזֹּאת פַּעַם אַחַת בְּשָׁבוּעַ וְלֹא תִפְחֹת, לְקַיְּמָהּ וְלָלֶכֶת בָּהּ תָּמִיד אַחַר הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, לְמַעַן תַּצְלִיחַ בְּכָל דְּרָכֶיךָ, וְתִזְכֶּה לָעוֹלָם הַבָּא הַצָּפוּן לַצַּדִּיקִים. וּבְכָל יוֹם שֶׁתִּקְרָאֶנָּה – יַעֲנוּךָ מִן הַשָּׁמַיִם כַּאֲשֶׁר יַעֲלֶה עַל לִבְּךָ לִשְׁאֹל, עַד עוֹלָם. אָמֵן סֶלָה.